

PDF VERSION BY

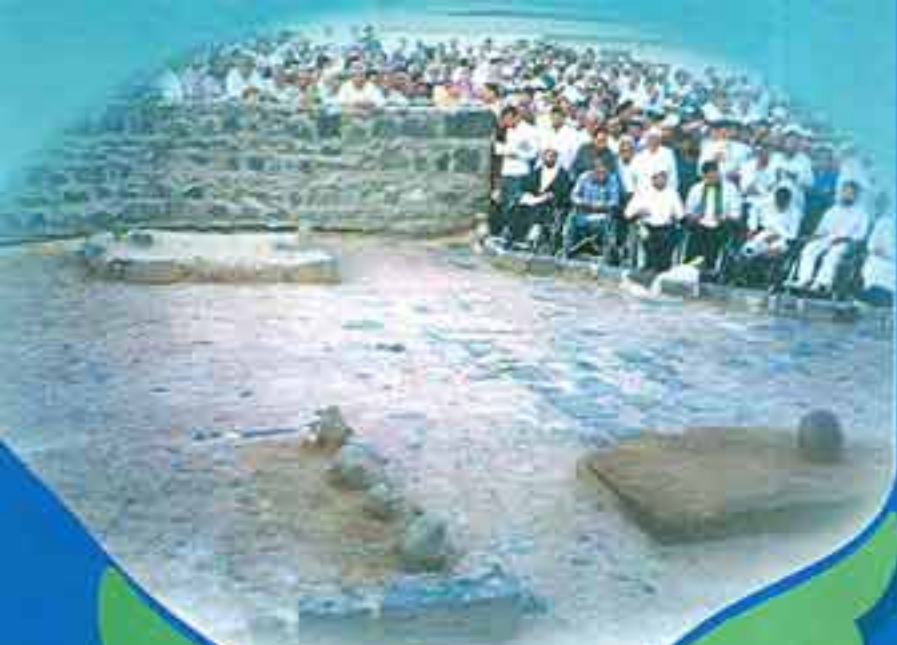

ParsTech

2007

www.parstech.org

شیراز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بقیع غرقده، گورستان مدینه منوره است که در زمان رسول خدا ﷺ بسیاری از صحابه و پس از رحلت ایشان چهار تن از امامان معصومین و نیز تعدادی از بزرگان تابعین و سادات اهل بیت عصمت و طهارت در آن به خاک سپرده شده‌اند. از آن زمان تا کنون هزاران نفر از دانشمندان، زاهدان و صالحان، که در مدینه از دنیا رفته‌اند، نیز در همین گورستان دفن شده‌اند.

پیامبر ﷺ برای آرمیدگان در این قبرستان احترام خاص قائل بود. یکی از موالی پیامبر خدا ﷺ گوید: نیمه شبی پیامبر ﷺ مرا از خواب بیدار کرد و فرمود: من فرمان یافته‌ام تا برای دفن شدگان در بقیع طلب آمرزش کنم، همراه من بیا. و من همراه آن حضرت حرکت کردم، وقتی در میان قبور بقیع قرار گرفت، مدتی طولانی برای مدفونین آن از

نمای بیرونی در بقیع

خداوند طلب مغفرت و آمرزش کرد؛ «فَاسْتَغْفِرْ لِأَهْلِيهِ طَوِيلًا».

پیامبر ﷺ هرگاه از کنار قبرستان بقیع می‌گذشت، می‌فرمود: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ مِنْ دِيَارِ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاجِحُونَ».

آن حضرت بسیاری اوقات در لحظات پایانی شب، کنار قبرستان بقیع می‌آمد و به دفن شدگان آن درود می‌فرستاد و برایشان طلب مغفرت می‌کرد.

و نیز برخی شب‌ها تنها به بقیع آمده و در آن جا به راز و نیاز با خدا می‌پرداختند.

امّ قیس گوید: کنار رسول خدا ﷺ در بقیع ایستاده بودم، آن حضرت فرمود: «امّ قیس! از این قبرها هفتاد هزار نفر برانگیخته شده و بدون حساب وارد بهشت می‌شوند. چهره‌های آنان همچون قرص ماه می‌درخشد.»

علت آن که بقیع را «بقیع الغرقد» نامیده‌اند آن است که نوعی درخت خاردار در این گورستان می‌رویده که نامش غرقد بوده و از این رو به بقیع غرقد معروف شده است. اکنون آن درختان از بین رفته‌اند، لیکن نامشان مانده است.

برخی نیز گفته‌اند: بقیع غرقد به زمینی گفته می‌شود که نوعی درخت بلند توت آن را پوشانده باشد.

این گورستان که در قسمت شرقی مسجد النبی واقع است، در دوره جاهلی اهمیت چندانی نداشته، لیکن پس از هجرت رسول خدا ﷺ به مدینه و دفن بسیاری از چهره‌های سرشناس مسلمان در آن، از اهمیت و قداست ویژه‌ای برخوردار گردیده است.

بقیع تا یک صد سال پیش دیوار و حصار نداشت، اما هم اکنون با دیواری بلند محصور گشته و از گذشته تاکنون

قسمتی از فضای داخلی قبرستان

مسلمانان از هر فرقه و مذهب، پس از زیارت رسول خدا ﷺ به این مکان می آیند و اهل بیت پیامبر ﷺ و دیگر آرمیدگان در این گورستان را زیارت می کنند.

قبور ائمه معصومین ﷺ و تعداد دیگری از دفن شدگان در بقیع، پیشتر دارای قبه و سرپناه بود، لیکن اکنون همه آنها تخریب گردیده و این قبرستان به صورت فضای باز و ساده ای درآمده و تنها برخی از قبور با دیواره های کوتاه مشخص، باقی مانده است.

دفن شدگان در بقیع

روبروی در کنونی، کمی در سمت راست، قبور مطهر
چهار امام معصوم علیهم السلام قرار دارد:

۱ - امام حسن بن علی علیهم السلام

امام مجتبی علیه السلام در نیمه رمضان سال سوم هجرت در
مدینه زاده شد و از همان دوران کودکی مورد علاقه شدید
رسول خدا صلی الله علیه و آله قرار گرفت، پس از رحلت آن حضرت، در
کنار پدر بزرگوارش امیر مؤمنان علیه السلام، در جنگ‌های جمل،
صفین و نهروان شرکت جست و پس از شهادت پدر، به
امامت منصوب و حدود شش ماه خلافت کرد. سپس معاویه
جنگی را بر آن حضرت تحمیل نمود و مردم ایشان را تنها
گذاشتند تا این که سرانجام به تحریک معاویه پسر ابو سفیان،
در سال ۵۰ هـ. ق. توسط همسرش جعدده دختر اشعث بن قیس،
مسموم و به شهادت رسید و در بقیع به خاک سپرده شد.

۲ - امام زین العابدین علی بن الحسین علیه السلام

امام سجاد علیه السلام در سال ۳۸ هـ. ق. به دنیا آمد و در دوران
امامت حسن بن علی علیه السلام و پدر بزرگوارش حسین بن
علی علیه السلام رشد یافت. در کربلا همراه پدر بود اما به دلیل

بیماری نتوانست سلاح به دست گیرد. آن حضرت را با دیگر اسیران به شام بردند و از آن پس نزدیک سی و چهار سال امامت داشت و سرانجام در سال ۹۴ هـ. ق. به تحریک ولید بن عبدالملک مسموم و به شهادت رسید و در کنار امام مجتبی علیه السلام در بقیع آرمید.

زهّد و عبادت و کرم و بزرگواری آن حضرت زبان زد خاص و عام و دوست و دشمن بود.

۳ - امام محمد بن علی بن الحسین علیه السلام

امام باقر علیه السلام در سال ۵۸ هـ. ق. به دنیا آمد و تا سال ۹۴ هـ. ق. در کنار پدر بزرگوارش در مدینه زندگی کرد. پس از شهادت پدر رهبری را در دست گرفت و شاگردان فراوانی را تربیت کرد. در نشر معارف اسلامی و اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله گام‌های بلندی برداشت. آن حضرت را «باقر العلوم» یعنی شکافنده دانش‌ها لقب دادند. امام باقر علیه السلام در سال ۱۱۴ و یا ۱۱۷ هـ. ق. به تحریک هشام بن عبدالملک به شهادت رسید و در کنار پدر بزرگوارش در بقیع به خاک سپرده شد.

۴ - امام جعفر بن محمد الصادق علیه السلام

آن حضرت در سال ۸۰ یا ۸۳ هـ. ق. به دنیا آمد و پس از

شهادت پدر، رهبری پیروان اهل بیت علیهم السلام را بر عهده گرفت و در دوران حیات پر بار خود، هزاران شاگرد را در رشته‌ها و علوم مختلف تربیت کرد. منصور دومین خلیفه عباسی بر آن حضرت به شدت سخت گرفت و سرانجام در ۲۵ شوال ۱۴۸ هـ. ق. به تحریک وی، آن حضرت مسموم گردید و به شهادت رسید و در بقیع کنار جد و پدرش دفن شد.

در کنار قبور چهار امام از اهل بیت رسول خدا صلی الله علیه و آله دو قبر دیگر وجود داد که یکی از آنها قبر عباس بن عبدالمطلب عموی پیامبر صلی الله علیه و آله و دیگری قبر فاطمه بنت اسد مادر امیر مؤمنان علی علیه السلام است.

عباس بن عبدالمطلب

وی از شخصیت‌های بزرگ قریش و ۲ یا ۳ سال از رسول خدا صلی الله علیه و آله بزرگتر بود. در مکه از اظهار ایمان خودداری می‌کرد، در سال دوم با اکراه به همراه قریش در جنگ بدر شرکت جست سپس به اسارت مسلمانان درآمد و با فدیة آزاد شد و سرانجام در زمرة بهترین یاران پیامبر صلی الله علیه و آله به شمار آمد. پس از رحلت رسول خدا صلی الله علیه و آله به امیر مؤمنان علی بن ابی طالب علیه السلام وفادار ماند و در سال ۳۲ هـ. ق. در زمان عثمان در مدینه درگذشت و در قبرستان بقیع دفن گردید.

قبرور ائمة بقيع ﷺ:

- ١- امام حسن مجتبیٰ ﷺ، ٢- امام سجّاد ﷺ،
  - ٣- امام محمّد باقر ﷺ، ٤- امام جعفر صادق ﷺ
- و نیز عباس بن عبدالمطلب

فاطمه بنت اسد

او همسر ابوطالب، مادر علی بن ابی طالب علیه السلام و از نخستین بیعت کنندگان با رسول خدا صلی الله علیه و آله بود و به عنوان همسر ابوطالب در سرپرستی پیامبر سهم به سزایی داشت. وی از آن چنان قداستی برخوردار گردید که به درون کعبه راه یافت و فرزندش علی بن ابی طالب علیه السلام را در آن جا به دنیا آورد.

مزار فاطمة بنت اسد، مادر امیر مؤمنان علی علیه السلام

در رحلت او رسول خدا ﷺ به شدت متأثر شد و بر جنازه اش نماز گزارد و در حالی که بر وی می‌گریست او را در قبر نهاد.

قبور فرزندان رسول خدا ﷺ

در قبرستان بقیع سه تن از دختران رسول خدا ﷺ به نام‌های زینب، ام کلثوم و رقیه و نیز ابراهیم پسر آن حضرت دفن شده‌اند.

زینب

بزرگترین دختر پیامبر ﷺ زینب بود که از خدیجه متولد شد. او با ابوالعاص بن ربیع ازدواج کرد و در سال هشتم هجری قمری بدرود حیات گفت.

ام کلثوم

ام کلثوم همسر عتیبه بن ابی‌لهب بود. او در سال سوم هجرت به عقد عثمان درآمد و در سال ۹ ه. ق. وفات یافت و در حالی که پیامبر ﷺ بر او می‌گریست در بقیع به خاک سپرده شد.

رقیه

رقیه در مکه به عقد عتبه بن ابی لهب و پس از وی به عقد عثمان درآمد. او به حبشه هجرت کرد و از حبشه به مدینه آمد و سرانجام در سال دوم هجرت بر اثر بیماری وفات یافت. برخی وفات او را سال چهارم هجرت ذکر کرده‌اند. پیامبر ﷺ دستور داد او را در بقیع به خاک سپردند.

قبر دختران رسول خدا ﷺ

ابراهیم

ابراهیم فرزند رسول خدا ﷺ در سال ۵۸ ق. در مدینه

از مادرش ماریه قبطیه متولد شد. پیامبر ﷺ به وی علاقه شدید داشت و عاطفه نشان می داد، اما او سرانجام در سال دهم هجرت، پس از یک سال و ده ماه از دنیا رفت و به دستور رسول خدا، در کنار قبر عثمان بن مظعون در بقیع به خاک سپرده شد.

محل ولادت او «مَشْرَبَةُ امِّ اِبْرَاهِيمَ» لقب گرفت که هم اکنون از آثار اسلامی مدینه به شمار می آید.

آرامگاه ابراهیم فرزند پیامبر ﷺ

همسران پیامبر مدفون در بقیع

۱. ام سلمه:

وی از زمره نخستین گروندگان به اسلام بود و در سال ۵۶. ق. بدرود حیات گفت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۲ - زینب بنت جحش (دختر عمه پیامبر)

وی ابتدا به عقد زید بن حارثه درآمد و پس از آن که زید در سال پنجم هجرت طلاقش داد، با رسول خدا ﷺ ازدواج کرد و سرانجام در سال ۲۰ ه. ق. در سن پنجاه سالگی درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۳ - ماریه قبطیه:

مادر ابراهیم، پسر رسول خدا ﷺ است. وی در سال ۱۶ ه. ق. در مدینه درگذشت و در بقیع دفن گردید.

۳ - زینب بنت خُزیمه:

وی همسر یکی از صحابه رسول خدا (عبدالله بن جحش) بود که پس از شهادت او، به عقد پیامبر ﷺ درآمد و پس از دو یا سه ماه در حالی که بیش از سی سال نداشت، در سال چهارم هجرت بدرود حیات گفت و در بقیع آرمید.

۵ - عایشه دختر ابوبکر:

وی در سال چهارم بعثت به دنیا آمد و سه سال پس از مرگ خدیجه با رسول خدا ﷺ ازدواج کرد و در سال ۵۷ یا ۵۸ ه. ق. درگذشت و در بقیع دفن شد.

۶ - حفصه دختر عمر بن خطاب:

وی ۵ سال قبل از بعثت زاده شد. ابتدا با خنیس بن حذافه ازدواج کرد و پس از درگذشت او به عقد پیامبر در آمد و بنا به گفته واقدی، در سال ۴۵ هـ. ق. در مدینه از دنیا رفت و در بقیع دفن شد.

۷ - ام حبیبه دختر ابوسفیان:

وقتی عبدالله بن جحش، شوهر ام حبیبه در حبشه نصرانی شد، و از دنیا رفت، وی به عقد رسول خدا ﷺ درآمد و در سال ۴۲ یا ۴۴ هـ. ق. در مدینه درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۸ - جویریہ بنت حارث:

وی در سال پنجم یا ششم هجرت پس از غزوه بنی المصطلق به ازدواج رسول خدا ﷺ درآمد و در سال ۵۰ یا ۵۶ هـ. ق. در مدینه وفات یافت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۹ - صفیه:

او ابتدا همسر «سَلام بن مِشکم» و سپس همسر کنانه بن ابی الحقیق بود که کنانه در جنگ خیبر کشته شد و صفیه

اسیر گردید و رسول خدا ﷺ وی را آزاد کرد و به همسری گرفت. وی در سال ۵۰ ه. ق. در مدینه وفات یافت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۱۰- سوده دختر زمعة بن قیس:

وی همسر پسر عمویش «سکران بن عمرو» بود که پس از وفات او، به عقد رسول خدا ﷺ درآمد. در سال ۵۰ یا ۵۴ ه. ق. در مدینه وفات یافت و در بقیع دفن شد.

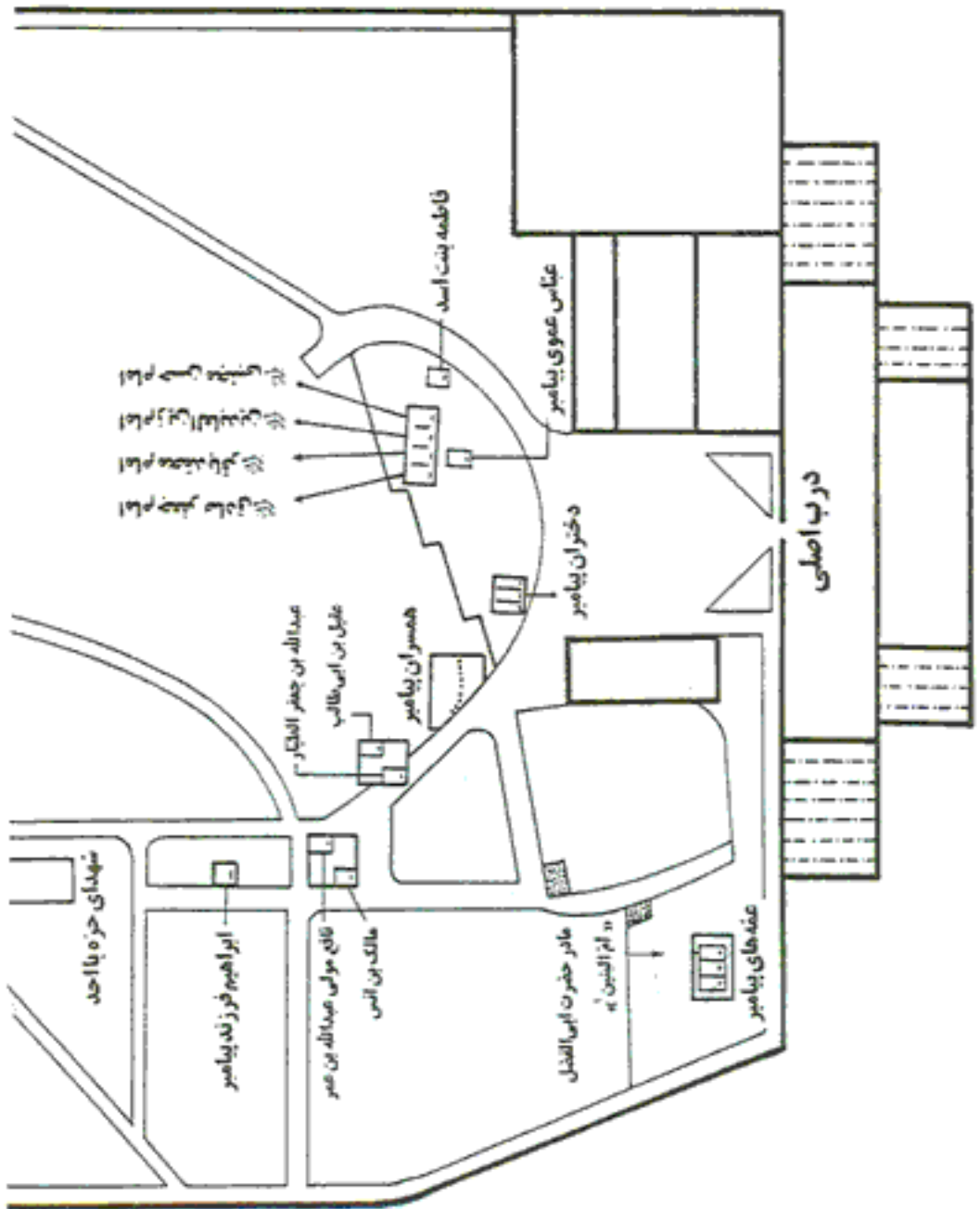
۱۱- ریحانه بنت زید:

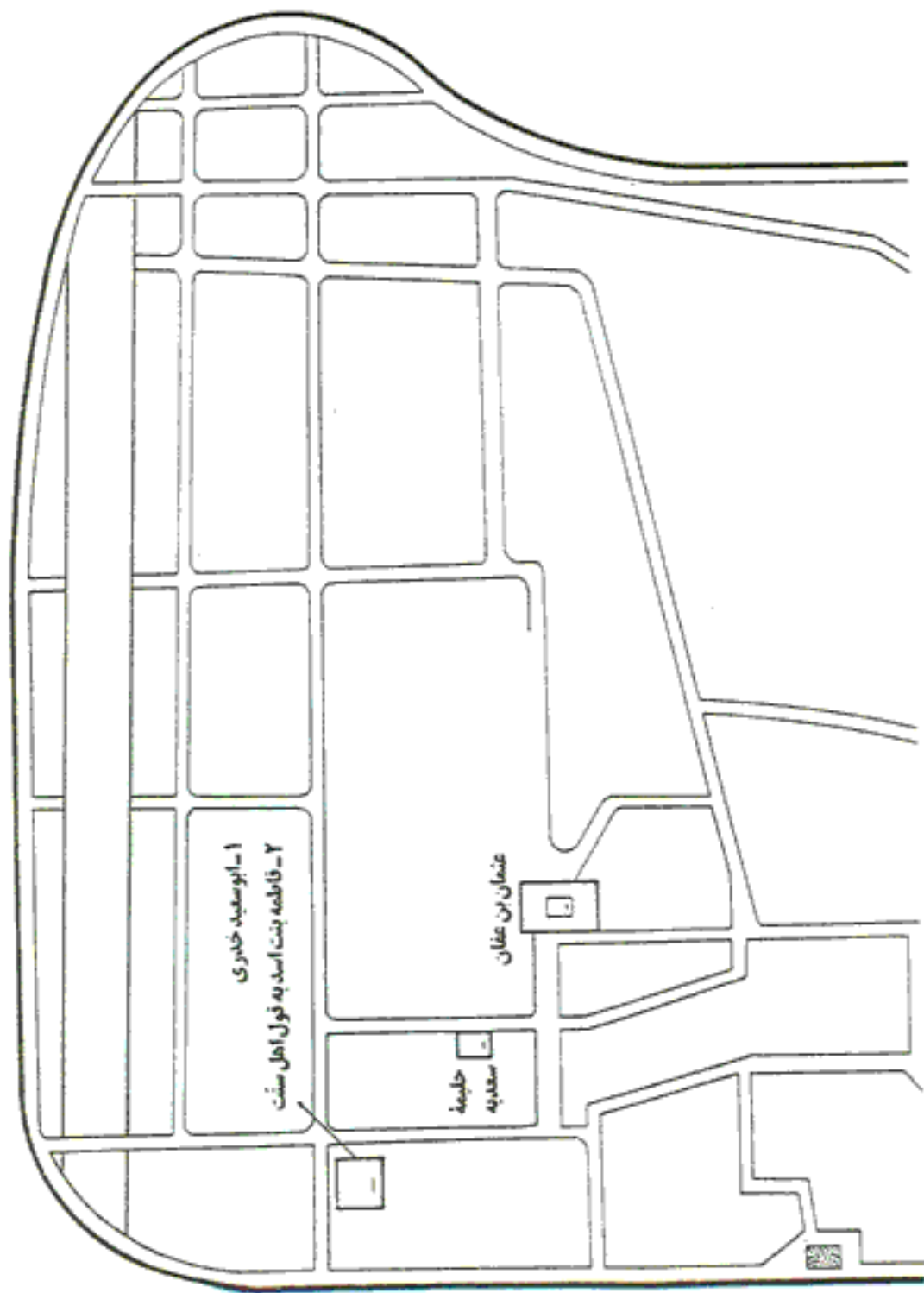
وی در سال ششم هجرت به عقد رسول خدا ﷺ درآمد و پس از حجة الوداع درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

قبور همسران پیامبر اکرم ﷺ

نقشه قبرستان یقیع

قبر عمه‌های پیامبر ﷺ

صفیه، دختر عبدالمطلب

وی همسر عوّام بن خُوَیلد و مادر زبیر بود، در نبرد احد در زمرهٔ زنانی بود که به سوی احد آمد و بر شهادت حمزه مرثیه سرایی کرد و در جنگ خندق یک یهودی مهاجم را از پای در آورد. وی در سال ۲۰ هـ. ق. در حالی که ۷۵ ساله بود بدرود حیات گفت و در بقیع به خاک سپرده شد.

امّ البنین و عمه‌های پیامبر اسلام ﷺ

عاتکه، دختر عبدالمطلب:

در برخی نقل‌ها آمده است که عاتکه پس از آمدن به مدینه، در این شهر وفات یافت و در بقیع به خاک سپرده شد. برخی نیز نوشته‌اند که عاتکه به مدینه نیامد و در مکه رحلت کرد.

قبور دیگر زنان با فضیلت

۱ - ام البنین:

ام البنین دختر حزام بن خالد بود که به همسری علی ابن ابی طالب علیه السلام در آمد و از آن حضرت چهار پسر به نام‌های: عباس، جعفر، عثمان و عبدالله به دنیا آورد که همگی همراه با حسین بن علی علیه السلام در کربلا به شهادت رسیدند. ام البنین در مدینه وفات یافت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۲ - حلیمه سعديه:

وی مادر رضاعی پیامبر صلی الله علیه و آله بود. پس از آن که در مدینه بدرود حیات گفت، در بقیع دفن گردید.

مزار حلیمه سعدیه

دیگر مدفونین بقیع

۱ - عقیل بن ابی طالب:

مادرش فاطمه بنت اسد بود. او برادر امیر مؤمنان علی علیه السلام و از آن حضرت بیست سال بزرگتر بود. در راه گسترش اسلام فداکاری‌های بسیاری از خود نشان داد و در دوران پیری نابینا شد. وی قبل از واقعه حَرّه در سال ۲۰ هجری قمری درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

آرامگاه عقیل بن ابی طالب

۲ - عبدالله بن جعفر:

مادرش اسماء بنت عُمیس بود. اسماء پس از آن که همراه شوهرش جعفر به حبشه هجرت کرد، عبدالله و دو فرزند دیگرش محمد و عون را در آن جا به دنیا آورد. عبدالله در جنگ موته پدر را از دست داد و در طول حیات رسول خدا ﷺ و سپس همراه با امیر مؤمنان فداکاری‌های بسیاری در راه گسترش اسلام از خود نشان داد. حضرت علیؑ زینب کبریؑ را به ازدواج او درآورد، فرزندش عون در کربلا به شهادت رسید و دو

فرزند دیگرش نیز به دست امویان در واقعه حرّه در مدینه به شهادت رسیدند. وی در سال ۸۰ هجرت به سن ۹۰ سالگی در مدینه درگذشت و در کنار عقیل در بقیع دفن شد.

۳ - محمد بن علی معروف به ابن حنفیه

او از شخصیت‌های معروف صدر اسلام و فرزند بزرگوار امیر مؤمنان علیه السلام است. در جنگ‌های آن حضرت با قاسطین و مارقین و ناکثین شرکت داشت و در سال ۸۱ ه. ق. درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۴ - ابوسفیان بن حارث:

وی که پسر عموی پیامبر صلی الله علیه و آله بود، در سال ۲۰ هجری در مدینه درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۵ - اسماعیل بن جعفر:

او فرزند امام صادق علیه السلام بود که با اهل و عیال خود در منطقه عَرِیض به سر می‌برد و سرانجام در دوران حیات پدر بزرگوارش در سال ۱۴۳ ه. ق. زندگی را بدرود گفت و در فاصله حدود ۱۵ متری قبور ائمه در بقیع به خاک سپرده

شد. پس از احداث خیابان اباذر قبر اسماعیل به داخل بقیع منتقل گردید.

۶ - عثمان بن مظعون:

وی از افاضل صحابه پیامبر ﷺ و سیزدهمین کسی بود که به رسول خدا ﷺ ایمان آورد. او دوبار به حبشه هجرت کرد و در جنگ بدر شرکت داشت و پس از بازگشت در بیست و دومین ماه هجرت درگذشت. عثمان بن مظعون نخستین مهاجری بود که در مدینه درگذشت و در بقیع دفن شد.

۷ - اسعد بن زراره:

وی از بیعت کنندگان با پیامبر در عقبه و نخستین کسی بود که به دستور رسول خدا ﷺ نماز جمعه را در مدینه اقامه کرد. او در سال اول هجرت و در حالی که هنوز بنای مسجد النبی ﷺ به پایان نرسیده بود درگذشت. رسول خدا ﷺ بر نعش او حاضر شد و وی را غسل داد و کفن پوشانید و در حالی که می‌گریست او را در بقیع به قبر نهاد.

۸ - حُنَیْس بن حُذافه:

وی از هجرت کنندگان به حبشه و از نخستین اسلام آوردندگان بود و بر اثر زخمی که در جنگ بدر برداشت،

سرانجام به شهادت رسید. پیامبر ﷺ بر جنازه اش نماز گزارد و او را کنار قبر عثمان بن مظعون در بقیع به خاک سپرد.

۹ - سعد بن معاذ:

سعد از قبیله اوس و از صحابه بزرگ پیامبر ﷺ بود و در جنگ بدر پرچم دار اوسیان بود. در جنگ خندق مجروح شد و در آستانه شهادت قرار گرفت و سرانجام همزمان با غزوه بنی قریظه از دنیا رفت. پیامبر ﷺ بر او نماز گزارد و او را در بقیع، نزدیک قبر فاطمه بنت اسد به خاک سپرد.

۱۰ - عبدالله بن مسعود:

او از نخستین کسانی است که به رسول خدا ﷺ ایمان آورد و در خواندن و آموختن قرآن به مرتبه والایی دست یافت و در جمع آوری قرآن نیز نقش داشت. وی در سال ۵۳۲ ق. بدرود حیات گفت و در کنار قبر عثمان بن مظعون در بقیع به خاک سپرده شد.

۱۱ - ابوسعید خدری:

وی از صحابه رسول خدا ﷺ بود و در جنگ احد شرکت داشت. دارای دو خصلت علم و شجاعت بود. پس از

رحلت پیامبر ﷺ از راویان مناقب اهل بیت به شمار می آمد. وی سرانجام در سال ۶۴ یا ۷۴ ه. ق. در مدینه وفات یافت و در نزدیکی قبر فاطمه بنت اسد به خاک سپرده شد.

۱۲ - مقداد بن اسود:

او از صحابه جلیل القدر رسول خدا ﷺ و مورد علاقه آن حضرت بود. در سال ۳۳ ه. ق. در سن ۷۰ سالگی در جُرف، سه مایلی مدینه درگذشت. جنازه اش را به مدینه حمل کرده، در بقیع به خاک سپردند.

۱۳ - ارقم ابن ابی ارقم:

از نخستین گروندگان به اسلام بود و خانه اش در مکه مرکز تبلیغ و تعلیم رسول خدا ﷺ گردید. در بسیاری از نبردها و حوادث صدر اسلام حضور داشت و سرانجام در سن ۸۰ سالگی درگذشت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۱۴ - حکیم بن جزام:

وی پسر برادر حضرت خدیجه بود که در روز فتح مکه اسلام آورد و پس از سال ۵۴ ه. ق. در مدینه درگذشت و در بقیع آرمید.

۱۵ - جابر بن عبدالله:

از صحابی مشهور بود. او در ۱۹ غزوه شرکت داشت. سرانجام پس از ۹۴ سال، به سال ۹۰ هـ. ق. درگذشت و در بقیع جای گرفت.

۱۶ - زید بن ثابت:

وی از جمع آورندگان قرآن بود که در سال ۴۵ یا ۵۰ هجری وفات یافت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۱۷ - سهل بن سعد ساعدی:

وی در سال ۸۸ هـ. ق. پس از یک صد سال زندگی در مدینه درگذشت.

۱۸ - مالک بن انس:

وی از ائمه چهارگانه اهل سنت و پیشوای مالکی‌ها است که در میان سال‌های ۱۷۴ تا ۱۷۹ هـ. ق. در مدینه وفات یافت و در بقیع به خاک سپرده شد.

۱۹ - نافع المدنی:

او از بزرگان تابعین بود و در میان سال‌های ۱۱۷ تا

۱۲۰ هـ. ق. در مدینه درگذشت و در کنار قبر مالک بن انس در بقیع به خاک سپرده شد.

۲۰ - نافع، شیخ القراء:

وی یکی از قراء سبعة است که حدود ۷۰ سال برای مردم مدینه قرآن خواند. وی در سال ۱۶۹ در مدینه وفات نمود و در بقیع آرمید.

۲۱ - أسامة بن زید:

وی در سال ۵۴ هـ. ق. در سن ۵۷ سالگی در مدینه درگذشت.

۲۲ - زید بن سهل، ابوظلحه انصاری

او از صحابه رسول خدا ﷺ است که در سال ۳۴ هـ. ق. و یا در سال چهارم وفات رسول خدا ﷺ در مدینه درگذشت.

۲۳ - شهدای حرّه:

تعدادی از شهدای واقعه حرّه نیز که به دستور یزید و توسط مسلم بن عقبه و سربازان وی به شهادت رسیدند، در قبرستان بقیع مدفون اند.

مزار شهدای واقعه حرّه

برخی از چهره‌های سرشناس دیگر صدر اسلام که
در بقیع به خاک سپرده شده‌اند عبارتند از:

۱- عبدالرحمان بن عوف

۲- عثمان بن عفان

۳- سعد بن ابی وقاص

۴- ابوهریره

۵- صُهَیب بن سنان

۶- اُسَید بن حُضَیر

- ٧- حُوَيْطِبُ بْنُ عَبْدِ الْعُزَّى
 ٨- رُكَّانَةُ بْنُ عَبْدِ يَزِيدَ
 ٩- عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامَ
 ١٠- عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو
 ١١- ابِوَسَلْمَةَ بْنِ عَبْدِ الْأَسَدِ
 ١٢- عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَتِيكَ
 ١٣- قَتَادَةَ بْنِ نَعْمَانَ
 ١٤- عَمْرٍو بْنِ حَزْمَ
 ١٥- مُحْزَمَةَ بْنِ نَوْفَلِ
 ١٦- عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَيْسِ
 ١٧- بَرَاءَ بْنِ مَعْرُورِ
 ١٨- جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمِ
 ١٩- مِسْطَاحَ بْنِ أُنْثَانَةَ
 ٢٠- مَعَاذَ بْنِ عَفْرَاءَ
 ٢١- ابْنِ عَمْرٍو بْنِ نَفِيلِ
 ٢٢- مَالِكَ بْنِ تَيْهَانَ
 ٢٣- ابِوَالسَّيِّدِ سَاعِدِي
 ٢٤- مُحَمَّدَ بْنَ مَسْلَمَةَ
 ٢٥- عُوَيْمِ بْنِ سَاعِدَةَ
 ٢٦- كَعْبَ بْنَ عَمْرٍو

بیت الأحزان

در قسمت شمالی قبور ائمه بقیع، مکان کوچکی وجود داشته که فاطمه زهرا علیها السلام پس از مرگ پدر، به آن جا می آمده و به شدت می گریسته است. این مکان به بیت الاحزان و یا مسجد فاطمه معروف بوده، و تا اوایل سده اخیر بنایی داشته که مردم در آن جا زیارت خوانده و نماز می گزاردند.

زیارت ائمه بقیع علیهم السلام

چون خواستی این بزرگواران را زیارت کنی آنچه در آداب زیارت ذکر شده (از غسل، طهارت، پوشیدن جامه های پاک و پاکیزه، استعمال بوی خوش و اذن دخول و امثال آن) اینجا نیز به جای آور، و در اذن دخول بگو:

«یا مَوَالِیَّ یا اَبْنَاءَ رَسُوْلِ اللهِ، عَبْدُكُمْ وَاِبْنُ اُمَّتِكُمْ،
 الدَّلِیْلُ بَیْنَ اَیْدِیْكُمْ، وَالمُضْعَفُ فِی عُلُوِّ قَدْرِكُمْ، وَالمُعْتَرِفُ
 بِحَقِّكُمْ، جَاءَكُمْ مُسْتَجِیْرًا بِكُمْ، قاصِدًا اِلَى حَرَمِكُمْ، مُسْتَقْرِبًا
 اِلَى مَقَامِكُمْ، مُتَوَسِّلًا اِلَى اللهِ تَعَالَى بِكُمْ، ءَاَدْخُلُ یا مَوَالِیَّ،
 ءَاَدْخُلُ یا اَوْلِیَاءَ اللهِ، ءَاَدْخُلُ یا مَلَائِكَةَ اللهِ الْمُحَدِّقِیْنَ بِهَذَا

الْحَرَمِ، الْمُتَقِيمِينَ بِهَذَا الْمَشْهَدِ».

و بعد از خضوع و خشوع و رقت قلب داخل شو و پای راست را مقدم دار و بگو:

«اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الْفَرْدِ الصَّمَدِ، الْمُنَاجِدِ الْأَحَدِ، الْمُتَفَضِّلِ الْمَنَّانِ، الْمُتَطَوِّلِ الْحَنَّانِ، الَّذِي مَنْ يَطْوِلْهُ، وَسَهَّلَ زِيَارَةَ سَادَاتِي بِإِحْسَانِهِ، وَلَمْ يَجْعَلْنِي عَنْ زِيَارَتِهِمْ مَمْنُوعًا، بَلْ تَطَوَّلَ وَمَنَحَ».

پس نزدیک قبور مقدسه ایشان برو، و رو به قبر ایشان کن و بگو:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيْمَةَ الْهُدَى، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ التَّقْوَى، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْحُجَّجُ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْقَوَامُ فِي الْبَرِّيَّةِ بِالْقِسْطِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الصَّفْوَةِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ آلَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ النَّجْوَى، أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَغْتُمْ وَنَصَحْتُمْ وَصَبَرْتُمْ فِي ذَاتِ اللَّهِ، وَكَذَبْتُمْ وَأَسْبَيْتُمْ إِلَيْكُمْ فَغَفَرْتُمْ، وَأَشْهَدُ أَنَّكُمْ الْأَيْمَةُ الرَّاشِدُونَ الْمُهْتَدُونَ، وَأَنَّ طَاعَتَكُمْ مَفْرُوضَةٌ، وَأَنَّ قَوْلَكُمْ الصِّدْقُ،

وَأَنْكُمْ دَعَوْتُمْ فَلَمْ تَجَابُوا، وَأَمَرْتُمْ فَلَمْ تُطَاعُوا، وَأَنْكُمْ دَعَايُمُ الدِّينِ وَأَرْكَانُ الْأَرْضِ، لَمْ تَزَالُوا بِعَيْنِ اللَّهِ، يَنْسَخُكُمْ مِنْ أَصْلَابِ كُلِّ مُطَهَّرٍ، وَيَنْقُلُكُمْ مِنْ أَرْحَامِ الْمُطَهَّرَاتِ، لَمْ تُدْنِسْكُمْ الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ، وَلَمْ تَشْرِكْ فِيكُمْ فِتْنُ الْأَهْوَاءِ، طِبْتُمْ وَطَابَ مَنْبُتُكُمْ، مَنْ بِكُمْ عَلَيْنَا دِيَانُ الدِّينِ، فَجَعَلَكُمْ فِي بُيُوتِ أَدْنَى اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ، وَجَعَلَ صَلَاتِنَا عَلَيْكُمْ رَحْمَةً لَنَا وَكَفَّارَةً لِدُنُوبِنَا، إِذْ اخْتَارَكُمْ اللَّهُ لَنَا، وَطَيَّبَ خَلْقَنَا بِمَا مَنْ عَلَيْنَا مِنْ وَلَايَتِكُمْ، وَكُنَّا عِنْدَهُ مُسَمِّينَ بِعِلْمِكُمْ، مُعْتَرِفِينَ بِتَّصَدِيقِنَا إِيَّاكُمْ، وَهَذَا مَقَامٌ مَنْ أَسْرَفَ وَأَخْطَأَ وَاسْتَكَانَ وَأَقْرَبَ بِمَا جَنَى، وَرَجَى بِمَقَامِهِ الْخَلَاصَ، وَأَنْ يَسْتَنْقِذَهُ بِكُمْ مُسْتَنْقِذُ الْهَلْكِ مِنَ الرَّدَى، فَكُونُوا لِي شُفَعَاءَ، فَقَدْ وَقَدْتُ إِلَيْكُمْ إِذْ رَغِبَ عَنْكُمْ أَهْلُ الدُّنْيَا، وَاتَّخَذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا، وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا.

يَا مَنْ هُوَ قَائِمٌ لَا يَسْهُو، وَدَائِمٌ لَا يَلْهُو، وَمُحِيطٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، لَكَ الْمَنْ بِمَا وَقَفْتَنِي، وَعَرَفْتَنِي بِمَا أَقَمْتَنِي عَلَيْهِ، إِذْ صَدَّ عَنْهُ عِبَادُكَ وَجَهَلُوا مَعْرِفَتَهُ، وَاسْتَحْفُوا بِحَقِّهِ، وَمَأَلُوا إِلَى سِوَاهُ، فَكَانَتِ الْمِنَّةُ مِنْكَ عَلَيَّ مَعَ أَقْوَامٍ خَصَّصْتَهُمْ بِمَا خَصَّصْتَنِي بِهِ، فَلَكَ الْحَمْدُ إِذْ كُنْتُ عِنْدَكَ فِي مَقَامِي هَذَا

مَذْكُورًا مَكْتُوبًا، فَلَا تَحْرِمْنِي مَا رَجَوْتُ، وَلَا تُحَيِّبْنِي فِيَمَا دَعَوْتُ، بِحُرْمَةِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَي مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ».

پس دعاکن برای خود، هر چه خواهی.

به تصریح بسیاری از بزرگان، بهترین زیارت برای ائمه بقیع همان زیارت جامعه کبیره است که در ادعیه و زیارات مشترکه ذکر شده و دارای مفاهیم عالی و بیان اوصاف و مناقب اهل بیت است.

زیارت اهل قبور

«السَّلَامُ عَلَي أَهْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مِنْ أَهْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَا أَهْلَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، بِحَقِّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، كَيْفَ وَجَدْتُمْ قَوْلَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مِنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، بِحَقِّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، إِغْفِرْ لِمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاحْشُرْنَا فِي زُمْرَةِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيَّ وَلِيُّ اللَّهِ».

از امیر مؤمنان علیه السلام روایت شده که هر کس به قبرستان وارد شود و زیارت بخواند، خداوند متعال ثواب پنجاه سال عبادت به او عطا فرماید و گناه پنجاه سال او و پدر و مادرش را ببخشد. از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله نقل است هر کس

هفت مرتبه سوره «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ» را نزد قبر مؤمنی بخواند، خداوند متعال فرشته‌ای را نزد قبر او می‌فرستد که پرستش خدا کند، و ثوابش را به نام آن میت می‌نویسد. پس چون روز قیامت شود، به هر هولی از احوال قیامت برسد، خداوند آن هول را از او بر طرف کند، تا این که داخل بهشت شود.

زیارت وداع ائمه بقیع علیهم‌السلام

مرحوم شیخ طوسی و سید بن طاووس گفته‌اند که چون خواستی ائمه بقیع را وداع کنی، بگو:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّمَّةَ الْهُدَىٰ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ،
 اسْتَوْدِعُكُمْ اللَّهُ وَأَقْرَأُ عَلَيْكُمْ السَّلَامَ، آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ
 وَبِمَا جِئْتُمْ بِهِ وَدَلَّلْتُمْ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ فَاصْبِرْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ».

پس دعا بسیار کن و از خداوند بخواه که بار دیگر تو را به زیارت ایشان برگرداند و این آخرین عهد و زیارت تو نباشد.

حوزہ نمائندگی ملی فقہیہ داسور حج و زیارت

